

Sinterklaas

Sinterklaas tijdens het Feest van Sinterklaas, 2007

Tekening van de Heilige Nicolaas uit de 16e eeuw (omgeving van Hans Bock)

Sinterklaas of **Sint-Nicolaas** is de hoofdpersoon van het gelijknamige jaarlijkse volksfeest (oorspronkelijk een kinderfeest) dat op 5 december in Nederland en in enkele (voormalige) Nederlandse koloniën, en op 6 december in België wordt gevierd.

Deze moderne vorm van het sinterklaasfeest komt waarschijnlijk voort uit het prentenboekje *Sint Nicolaas en zijn knecht* (1850) van de onderwijzer Jan Schenkman (1806 - 1863), maar het kinderfeest heeft een veel oudere oorsprong.

Het personage is een statige oude man met witte baard en haren, rode mijter en mantel. Hij rijdt op een witte schimmel, en heeft een of meer helpers, Zwarte Piet(en).

In verschillende delen van Europa wordt het kinderfeest van Sint-Nicolaas eveneens gevierd, maar de invulling van de folklore verschilt per streek. De twee belangrijkste verschillen zijn de manier waarop Sinterklaas arriveert, en het uiterlijk van zijn knecht.

1 Tradities

1.1 Schoen zetten

In Nederland zet men vanaf ten minste de 15e eeuw de schoen. In eerste instantie gebeurde dat in de kerk en was de opbrengst voor de armen. Uit archiefstukken blijkt dat vanaf 1427 in de Sint-Nicolaaskerk in Utrecht schoenen werden gezet op 5 december, pakjesavond. Rijke Utrechters legden wat in de schoenen en de opbrengst werd verdeeld onder de armen op 6 december, de officiële sterfdag van de Heilige Nicolaas.

Uit de 16e eeuw bestaan beschrijvingen van het schoen zetten door kinderen in de huiskamer. Kunstschilder Jan Steen heeft in de 17e eeuw de sinterklaasochtend op twee schilderijen vastgelegd. Daarop is ook goed te zien wat de kinderen in hun schoen kregen. Vaak was dat naast speelgoed verschillende soor-

Drie kinderen hebben hun schoen gezet en zingen een sinterklaasliedje, 1873

Er bestaan twee versies van Jan Steens Sinterklaasavond. De bekendste, nu in het Amsterdamse Rijksmuseum, is gemaakt voor een katholiek. Het meisje in het midden heeft een pop gekregen in de vorm van een heilige. In de hier getoonde versie, die kennelijk voor protestanten is gemaakt, krijgt het meisje een eenvoudige ronde koek. 1660, Jan Havicksz. Steen, Museum Catharijneconvent

Sinterklaas in de 17e eeuw. Het meisje krijgt een pop en snoepgoed, de jongen links heeft minder reden om blij te zijn. Rechts wijst iemand in de schoorsteen, waar de geschenken zouden zijn vandaan gekomen. (Jan Steen, Het Sint-Nicolaasfeest, circa 1663)

ten snoepgoed zoals speculaas, kruidnoten, pepernoten, borstplaat, chocoladeletters, taaioppen en marsepein. Dit zijn eeuwenoude lekkernijen die in traditionele vormen werden gemaakt. Als drank werd chocolademelk en warme bisschopswijn geschonken. Opvallend is dat vooral jongens een roe of zakje zout in de schoen vonden.

Tegenwoordig is het sinterklaasfeest een familiefeest en zetten kinderen hun schoen klaar vanaf het moment dat de Sint in het land is aangekomen. Traditioneel wordt de schoen bij de haard gezet, want Zwarte Piet komt van

af het dak door de schoorsteen naar binnen. In woningen zonder schoorsteen wordt de schoen veelal voor de verwarming, bij de voordeur, bij de achterdeur of bij een raam dat open kan gezet. De volgende dag vinden de kinderen dan wat lekkers of een klein cadeautje in hun schoen. Het wordt op prijs gesteld als de kinderen iets terugdoen, en dus leggen ze vaak een tekening voor Sinterklaas en de Pieten in de schoen, of een wortel, hooi of suikerklontjes voor de schimmel van Sinterklaas. Ook zingen zij diverse sinterklaasliedjes bij de schoen om Sinterklaas te verwelkomen.

1.2 Pakjesavond

Een pakjesavond was voor de Tweede Wereldoorlog geen algemeen verschijnsel. De crisisjaren speelden daarin een grote rol. De toenemende welvaart na de oorlog bood echter meer ruimte voor een geefcultuur, een geschenkenfeest in het kader van het oer-Hollandse sinterklaasfeest. Het *schoentje zetten* op pakjesavond was in veel gezinnen vlak na de Tweede Wereldoorlog gebruikelijk. Dit ceremonieel was omgeven door een sfeer van geheimzinnigheid.

Sinterklaas transformeerde echter gaandeweg van onzichtbare magische bringer van wonderbaarlijke gaven tot een opa-achtige kindervriend, die de kinderen met zijn Zwarte Pieten thuis met een zak vol cadeautjes bezocht.

Ouders gaven hun kinderen in eerste instantie zelfgemaakte cadeaus en later gekochte cadeautjes. Ook grote bedrijven en **volksbonden** zorgden ervoor dat de kinderen van hun werknemers of leden met Sinterklaas iets kregen.

Pakjesavond is er allang niet meer alleen voor kinderen. Volwassenen geven elkaar, meestal anoniem, geschenken, al dan niet voorzien van een **sinterklaasgedicht** of verpakt als 'surprise'. Vaak wordt door middel van **lootjes trekken** anoniem bepaald voor wie men een cadeautje moet kopen. Nog een andere variant is het **sinterklaasdobbelen**.

Pakjesavond is vooral een Nederlands fenomeen. In België kent men zo iets niet. Daar wordt gebruikelijk de ochtend van de zesde december uitgekozen als pakjesochtend. Liedjes worden hier gezongen op de avond dat kinderen hun schoentje zetten.

- *Het Sint-Nicolaasfeest*, Richard Brakenburg, 1685
- Richard Brakenburg, 1700
- Een moeder toont haar huilende zoon zijn schoen met de roe (Cornelis Troost)

1.3 Sinterklaasliedjes

Illustratie uit: Jan Schenkman, *St. Nikolaas en zijn knecht* (Amsterdam, 1905, ij het versje 'Aankomst van St. Nikolaas' (blz. 2)

Sinterklaasliedjes worden gedurende de hele sinterklaastijd gezongen, met name tijdens de aankomst en de intocht van Sinterklaas, bij het zetten van de schoen, tijdens een bezoek van Sint en Piet, en aan het begin van pakjesavond. Het zingen voor Sinterklaas is een van de belangrijkste gewoonten die met dit folkloristische feest verbonden zijn.

De liedjes worden in de eerste plaats mondeling doorgegeven (van ouder op kind) en behoren tot de weinige Nederlandse liedcultuur die nog altijd in de traditie van de actieve zangbeoefening staat.

De oudste heiligenliederen over Sint-Nicolaas stammen uit de zestiende en zeventiende eeuw. In de zeventiende en achttiende eeuw waren liedjes over de Sint als huwelijksmaker wijd verbreid. In de negentiende eeuw werden

er een aantal bestaande volksliedjes over Sinterklaas opgetekend, zoals 'Sinterklaas goed heiligman', 'Sinterklaas kapoentje' en 'Sinterklaasje bonne bonne bonne'.

De huidige traditionele sinterklaasliedjes stammen vrijwel geheel uit de tweede helft van de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw. Het gaat om liedjes van tekstdichters als J.P. Heije ('Zie, de maan schijnt door de bomen'), Jan Schenkman ('Zie, ginds komt de stoomboot / Uit Spanje weer aan') en Katharina Leopold ('O, kom er eens kijken / Wat ik in mijn schoentje vind').

1.4 Paard

Sinterklaas rijdt op Bianca over het Damrak, 1959

Sedert begin jaren negentig van de 20e eeuw heeft het paard van Sinterklaas in Nederland een naam: Amerigo. In de jaren vijftig en zestig van de 20e eeuw zijn er ook al verschillende namen voor het paard gebruikt, onder meer "Majestueuzo" en "Bianca". In Vlaanderen heet het paard Slecht Weer Vandaag.

- Afbeelding uit 1850
- Afbeelding uit 1905
- Sinterklaas komt aan in Amsterdam, 2007
- Sinterklaas komt aan in Schiedam, 2009

1.5 Kleding

De kleding van Sinterklaas is afgeleid van die van een bisschop, inclusief de **pontificalia**, maar bevat enkele opvallende afwijkingen daarvan, en Sinterklaas is daardoor duidelijk te onderscheiden van een *echte* bisschop. Opgemerkt dient te worden dat de kleding van Sinterklaas vaak om praktische redenen eenvoudiger is uitgevoerd dan hier beschreven.

Wat bij Sinterklaas doorgaans een *tabberd* of *tabbaard* wordt genoemd, is in de katholieke liturgie de *soutane*

Sint en Piet in traditionele kledij

of *toog/toga*: een lang priesterkleed dat bij bisschoppen paars is. De eigenlijke soutane heeft 33 knoopjes, (“33” verwijst naar het aantal levensjaren van Christus) maar bij Sinterklaas is deze vaak eenvoudiger uitgevoerd. Wanneer de Sint gaat paardrijden, draagt hij vaak een tot broekrok vermaakte tabberd. Over de tabberd draagt de Sint een *albe*. De albe is met kant afgezet en eindigt tussen knieën en enkels. Op de albe draagt de Sint over zijn schouders een rode *stola*. Om deze op zijn plaats te houden, draagt Sinterklaas vaak een *cingel* (koord met kwastjes aan het einde) om zijn middel. Een van de grootste en opvallendste paramenten is de rode *koormantel*. Deze mantel draagt Sinterklaas over alle andere kledingstukken heen. Het is een wijde rode lap die vanaf de schouders tot bijna op de grond hangt en aan de voorkant met een ketting en twee haakjes wordt vastgemaakt. De mantel heeft meestal ook nog een kap met mooie gouden franjes eraan. De mantels van Sinterklaas zijn allemaal met goud en band versierd. De binnenkant is goudgeel of wit.

Op zijn hoofd draagt Sinterklaas een rode *mijter*. Deze wijkt zowel qua vorm als kleur enigszins af van de mijters die bisschoppen thans dragen: rode mijters worden in de Katholieke Kerk niet gedragen. Meestal zijn ze wit of een andere basiskleur met een bij de gelegenheid passende versiering. Ook de *kromstaf* is van oorsprong een waardigheidsteken van een bisschop dat afkomstig was van de Etrusken. De staf van Sinterklaas heeft wel een duidelijk andere vorm dan die van een bisschop: de krul is groter en steekt aan beide zijden van de staf uit. De krul is een symbolische slang, teken van wijsheid en oneindig-

heid, die uitloopt in een verticale lijn naar beneden, de afdaling van geest of wijsheid naar aardse sferen.

Verder draagt hij meestal zwarte schoenen, lange witte handschoenen, soms paarse. Om zijn ringvinger draagt hij een gouden bisschopsring met een robijn erin. Deze hoort traditioneel om de *rechteringvinger*, maar vaak draagt Sinterklaas hem links zodat hij met het handen geven niet zo in de weg zit.

1.6 Lekkernijen

Koekplank voor het maken van een speculaaspop van Sinterklaas, 18e eeuw

De Sint was ook een 'hylicksman'; niet zozeer een goedheiligman als wel een huwelijksmakelaar (jonge mensen gaven hun geliefde met Sint-Nicolaas een speculaaspop, als deze werd aangenomen was de liefde wederzijds)

Typische lekkernijen die bij het sinterklaasfeest horen zijn:

- Speculaaspoppen
- Chocola, zoals chocolademunten, chocoladesigaretten, chocolademuizen en chocoladekikkers
- Chocoladeletters
- Banketletters (ook: amandellletter of boterletter, zie ook banket)

Chocoladeletter C

- Borstplaat
- Marsepein
- Strooigoed
  - Taai-taai
  - Pepernoten
  - Kruidnoten
  - Schuimpjes
  - Suikergoed
  - Karolientjes
- Bisschopswijn
- Buikman
- Krol of anijskrol
- Jodenvet
- In het Tecklenburger Land is het *Klaushähnchen* een lekkernij tijdens Sinterklaas
- Taaitaai
- Pepernoten
- Kruidnoten en suikergoed
- Borstplaat

- Marsepein
- Speculaaskoekjes
- Mykolajchyky; koekjes voor het sinterklaasfeest in Oekraïne
- Chocolade sinterklaas
- Twee *Klaushähnchen*
- Boterletter

2 Intocht

De intocht van Sinterklaas op een (stoom)boot in 2005

Intocht in Schiedam in 2009

De intocht van Sinterklaas met zijn gevolg is het officiële sein voor kinderen dat ze vanaf dat moment hun schoen mogen klaarzetten - en als ze *zoet* zijn geweest er ook de volgende ochtend iets in mogen verwachten.

2.1 Landelijk

De landelijke intocht heeft plaats half november op de eerste zaterdag na Sint-Maarten (11 november). Deze intocht wordt rechtstreeks uitgezonden op televisie.

Sinds 1985 maakt Sinterklaas voor zijn landelijke intocht meestal gebruik van de 'Pakjesboot 12', in het dagelijks leven het stoomschip Hydrograaf.

In België komt Sinterklaas omstreeks dezelfde dag aan. Ook hier altijd na de andere kindervriend Sint-Maarten. Sinterklaas en zijn hele gevolg komen elk jaar aan in Antwerpen, wat rechtstreeks wordt uitgezonden op één of Ketnet onder de naam *Hij komt, hij komt ... De intrede van de Sint*. In 2003 had de intocht per uitzondering plaats in Oostende.

- Intocht in Ravenstein
- Pakjesboot 12 in Kampen
- Sint komt aan land in Gennep
- Een kindertekening over de intocht van 1996

2.2 Plaatselijk

De aankomst van Sinterklaas in Volendam in 1930

De aankomst van Sinterklaas in Eindhoven in 1945

De plaatselijke intochten zijn meestal dezelfde middag als de landelijke intocht, maar in het zuiden van Nederland en in België vaak ook de zondag daaropvolgend. Vaak komt

hij dan te paard, maar ook andere vervoermiddelen zijn niet ongewoon.

De allereerste intocht van Sinterklaas vond plaats in 1888, weliswaar op 6 december, in Venray^[1]. In Amsterdam wordt al sinds 1934 een jaarlijkse intocht van Sinterklaas gehouden.

2.3 Uittocht

In sommige plaatsen in Nederland wordt sinds begin 21e eeuw ook een uittocht van Sinterklaas gehouden op 6 december. Dit is onder andere het geval in Scheveningen en Hoek van Holland.

3 Oorsprong en geschiedenis

3.1 Nicolaas van Myra

Sinter Claes en de drie jongens, die hij tot leven zou hebben gebracht. 16e eeuwse afbeelding op de Dam. St.-Nicolaas is de patroon van Amsterdam

Veel tradities in het huidige sinterklaasfeest gaan terug tot de Nicolaas van Myra, hoewel er ook elementen van fees-

ten en vereringen van voor de tijd van het christendom in herkenbaar zijn. Nicolaas van Myra is geboren in Patara te Lycië dat in Antalya, Turkije ligt, maar in het jaar 280 bij het toenmalige Romeinse Rijk hoorde. Later werd hij bisschop van Myra, de hoofdplaats van Lycië. Hij stierf op 6 december 342. Na de inval van de moslims in het gebied, werden de stoffelijke resten van de heilige in 1087 gestolen en naar Bari gebracht.^[2]

Als heilige in het oosters christendom werd Nicolaas aanvankelijk alleen in het oosten van Europa geëerd, in het bijzonder in Griekenland en Rusland. Omdat Nicolaas de schutpatroon van de zeevaarders was kreeg hij ook in de West-Europese kustnaties een grote aanhang. In de 13e eeuw werd zijn naamdag vastgesteld op 6 december. Vanaf dat moment verspreidde zich de Nicolaasverering over heel Europa.

Verschillende legendes staan aan de grondslag van Sint-Nicolaas als beschermheilige van kinderen. Zo is er de legende van de drie scholieren die door een herbergier werden gedood maar door Sint-Nicolaas weer tot leven werden gewekt, de legende van de drie arme dochters die dankzij giften van Sint-Nicolaas konden trouwen, of de legende van het kind dat in het bad door Sint-Nicolaas werd behoed voor verbranding.

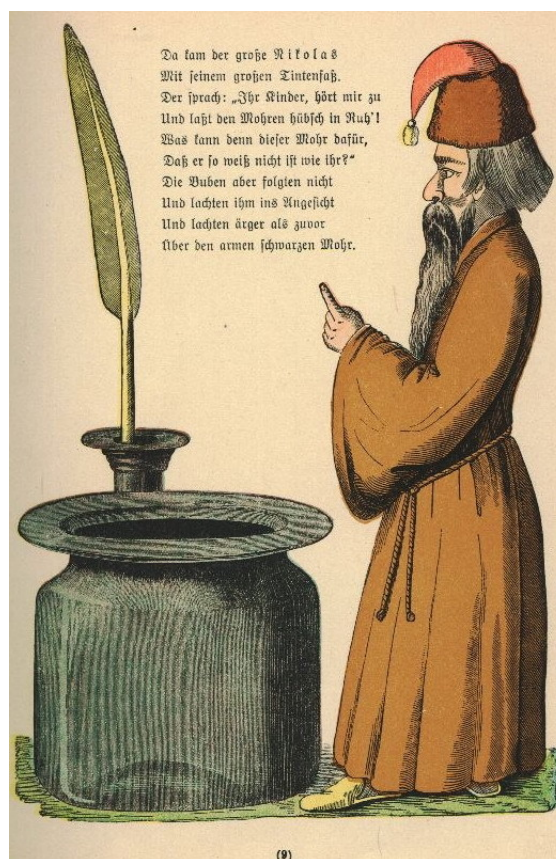
In de middeleeuwen werd op Duitse en noord-Franse kloosterscholen het Sint-Nicolaasfeest gevierd. Tijdens een mirakelspel verscheen de heilige voor de kinderen, en hij beloofde ijverige leerlingen en vermaande luie leerlingen.^[3] De Sint-Nicolaasviering liep samen met het kinderbisschopsspel (ca. 1300 - ca. 1600). Op 6 december werd in die tijd een kinderbisschop met aanhang gekozen. Zij werden tot 28 december (Onnozele Kinderen) van voedsel en geschenken voorzien. Andere kinderen kregen geld en een vrije dag om op 6 december feest te kunnen vieren. De waarschijnlijk oudste vermelding daarover komt uit Dordrecht, 1360: "op St. her Nyclaes dach 1 L. gr. aen die schoelers voer het oerlof".^[noten 1] In 1363 gaf de heer van Gouda, Jan van Blois, te Dordrecht "den scoelnaers tot hoere hoechtijt van St. Nyclaes en horen bisscop 5 L. 4 S."^[noten 2] In 1403 is er sprake van het uitdelen van "honic, claescoc en taert aen die kynders, op hunne patroen St. Nyclaes".^{[noten 3][4][5]} Kinderen gingen in die tijd verkleed in een optocht door de straten en kregen bisschopsgeld van voorbijgangers. In de Utrechtse Nicolaaskerk werd vanaf 1427 geld in kinderschoenen gedaan.

In de late middeleeuwen ontstonden de Sint-Nicolaasmarkten. Na het kerkbezoek kocht men op de markt de geschenken voor het Sint-Nicolaasfeest. De speculaasvrijer was een karakteristiek geschenk. Het was een speculaaspop die een jongen schonk aan een meisje. Als zij de klaaskoek aannam was dat een goed teken voor een relatie. De gewoonte gaat mogelijk terug op de functie van Sint-Nicolaas als "hijlickmaker" (hijlick: huwelijk), in de legende waarin hij drie meisjes hun bruidsschat geeft. Het sinterklaasfeest werd in grotere

steden een woelig volksfeest dat soms tot opstootjes en openbare dronkenschap leidde.

Van de religieuze verering en van zijn rol als patroonheilige voor verschillende beroepsgroepen is nu weinig of niets meer over; alleen het kinderfeest wordt tegenwoordig nog gevierd.

3.2 Protestantse bezwaren

Het sinterklaasfeest heeft het in Nederland na de Reformatie moeten opnemen tegen protestantse bezwaren tegen de katholieke heiligenverering. Protestantse predikanten probeerden het feest af te schaffen, omdat zij het als een katholiek bijgeloof veroordeelden. Rond 1600 werd het bijvoorbeeld in Delft verboden om deze feestdag te vieren^[6] en vaardigden sommige steden een verbod af op schoenzetten, of openbare verkoop van sinterklaaslekkernijen. Ook de kerkhervormer Maarten Luther verzette zich tegen het feest. Hij vond dat het geven van geschenken meer paste bij het kerstfeest.^[7] Het feest was echter zo populair dat dit streven weinig succes heeft gehad, zelfs niet bij het strengst protestantse volksdeel. Het feest verdween weliswaar voor een deel uit de straat, maar in huiselijke kring bleef het bestaan. Nog in 1895 sprak de burgemeester van Sluis zich uit tegen de viering op openbare scholen, maar in de 20e eeuw kreeg het feest steeds meer de wind in de zeilen.

3.3 Sinterklaas of Sint-Nicolaas

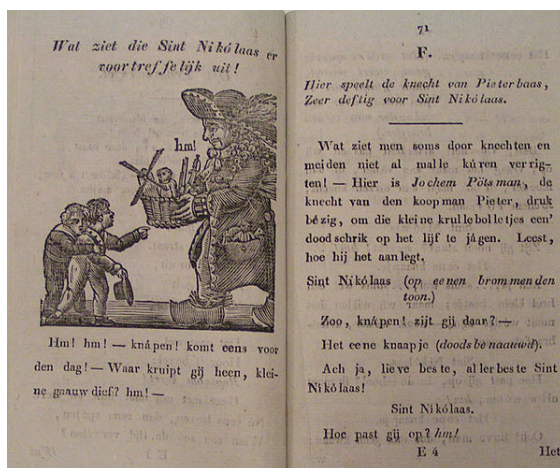
Wanneer de samenvoeging van het woord *Sinterklaas* uit Sint-Nicolaas is ontstaan is niet bekend, maar de mogelijk vroegste vermelding in schrift stamt uit 1283: *senter cloes bunre* (sinterklaasbunder) is de naam voor een bunder land te Rijkhoven. Vermoedelijk was de opbrengst van het land bestemd voor een Sint-Nicolaasaltaar.^[8]

De volgende verklaringen voor de vorming van Sinterklaas uit Sint-Nicolaas zijn ooit voorgesteld:

- de ontwikkeling van een wisselvorm voor heiligenamen beginnend met een R, zoals *Sinte Remeis* naar *Sinter Meis*, waarna analoog daaraan die vorm werd gekopieerd voor Sint Nicolaas
- een versteende taalvorm van het datief vrouwelijk enkelvoud, ontstaan uit bijvoorbeeld *sinter claes messe*
- de zwakke betoning van de eerste lettergreep van Nicolaas, waardoor de vervorming *sinter* de kans kreeg de zwakke *N* te verdringen; dus *sinteneklaas* naar *sintereklaas*

De theorie dat Sinterklaas een samentrekking van *Sint heer Nicolaas* zou zijn, wordt niet meer aangehangen.^[9]

3.4 Modern kinderfeest

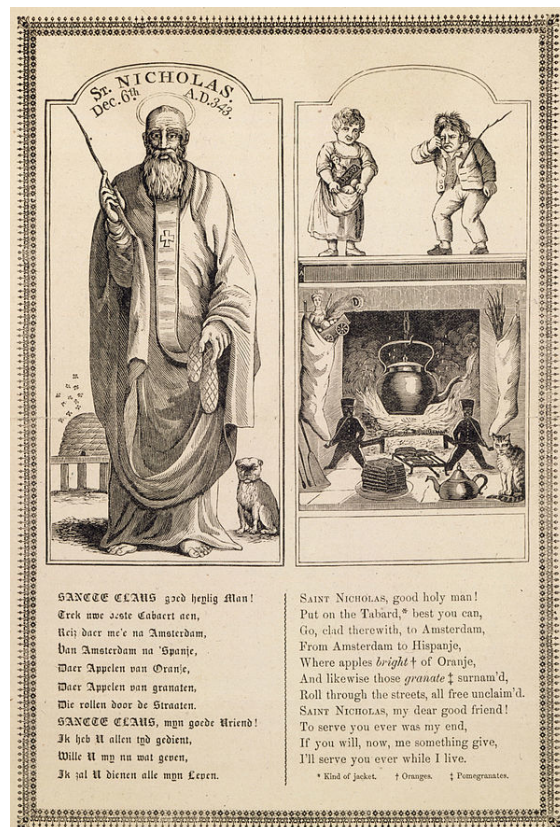

Sinterklaas als boeman, waartegen weerstand ontstond. (Uit De Beminnelijke Gerrit (1830) van Roelf Gerrit Rijkens. Het leesboekje veroordeelt het angstbeeld)

In de loop der jaren transformeerde Sinterklaas tot een boeman of kinderschrik, die gebruikt werd om kinderen schrik aan te jagen. In de late 18e eeuw keerde men zich tegen het straatfeest van Sinterklaas en de leegloperij en ook tegen dit beeld van de boeman. Het feest moest gebruikt worden om kinderen gehoorzaamheid en ijver bij te brengen. Sinterklaas werd een onderdeel van de opvoeding en het feest kreeg een plaats in het onderwijs en

het gezin. De boeman was afgedaan, de traditionele bisschop werd teruggehaald. Vanaf de tweede helft van de 19e eeuw begon Sinterklaas in persoon zijn opwachting te maken in de maatschappij. Tot dan toe was hij slechts een mythisch persoon geweest, wiens sporen weliswaar in de schoentjes op 6 december van zijn aanwezigheid getuigden, maar die verder niet zichtbaar was.

De geografische herkomst van de folkloristische Sinterklaas is volgens de huidige Nederlandse traditie niet meer Klein-Azië of Italië, maar Spanje. Waarom dat zo is, is onduidelijk. Soms wordt er op gewezen dat Zuid-Italië met Bari een deel van de Kroon van Aragón is geweest

Van oudsher wordt in sinterklaasliedjes niet gezegd dat Sinterklaas uit Spanje komt, maar dat hij naar Spanje reist om lekkernijen te halen. Het oudst bekende voorbeeld waarin Sinterklaas en Spanje samen genoemd worden is het naaststaand pamflet. Sinterklaas reist daarin naar Amsterdam en gaat vervolgens in Spanje sinaasappelen en granaatappelen halen.^{[10][11]} John Pintard, oprichter van *New-York Historical Society*, liet het pamflet in 1810 drukken, maar het vers was waarschijnlijk al ouder.^[noten 4] Het is in ieder geval gebaseerd op een veel ouder 4-regelig rijmpje "*Sinter Klaas, o Heil'ge Man. Trek je beste Tabbaart an; En wilje me dan wat geven, Zo dien ik je al men leven.*" (1655) maar daar wordt Spanje nog niet in genoemd.^{[12][noten 5]}

Algemeen wordt aangenomen dat de onderwijzer Jan Schenkman (1806-1863) waarschijnlijk de eerste was die Sinterklaas uit Spanje liet komen. Volgens hem was Sin-

terklaas de “Bisschop van Spanje”.^[13] Schenkman introduceerde ook de knecht die later Zwarte Piet zou gaan heten, en de stoomboot waarmee hij naar ons land kwam. Hij gebruikte in zijn prentenboekje “Sint Nicolaas en zijn knecht” uit circa 1850 de inmiddels fameuze beginregels “*Zie, ginds komt de stoomboot/ Uit Spanje weer aan!*”.^[14]^[noten 6] Schenkman's boekje was gewild, en de afbeeldingen zorgden er ook voor dat het uiterlijk van Sinterklaas - een statige oude man met witte baard en haren, rode mijter en mantel - in de navolgende decennia als het enige echte werd aangenomen.

Aan het begin van de 20e eeuw bestonden nog veel verschillen tussen de stedelijke viering en de viering op het platteland. Het nu nog incidenteel voorkomende klaasjagen, sunteklaaslopen of andere lokale varianten waren op het platteland nog gebruikelijk maar in steden was het feest al georganiseerd rond pakjesavond en het bezoek van Sinterklaas. Onder invloed van het onderwijs en later de commercialisering en de massamedia ontstond een standaardisatie van het sinterklaasfeest, naar het feest zoals we dat nu kennen.^[3]

Sinterklaas is in de loop der eeuwen getransformeerd van een beschermheilige van de kinderen, via een boeman en hardhandige pedagoog, naar een folkloristische kindervriend. Ondeugendheden staan in de moderne vorm van het feest genoteerd in het grote boek en het kind moet de goedheiligman beloven niet meer in herhaling te vallen. De zak van Sinterklaas is er niet meer voor om kinderen mee te nemen naar Spanje maar om de geschenken in te vervoeren.

De *surpriseavond*, de uitwisseling van geschenken in vermakelijke verpakkingen begeleid door belerende of gekscherende gedichten, is een relatief nieuw fenomeen. Nu is dat vrij gebruikelijk, maar volgens een enquête in 1943 van het Meertens Instituut werd dat toen maar sporadisch gedaan.^[15]

3.5 Zwarte Piet

Sinterklaas had aanvankelijk geen helper, maar in 1850 introduceerde Schenkman in zijn leesboekje *Sint Nicolaas en zijn Knecht* drie nieuwe zaken, die allemaal een vaste plaats hebben gekregen in de sinterklaasfolklore: een knecht voor Sinterklaas, de intocht en de stoomboot. Die knecht had in zijn boekje nog geen naam, hij was een gekleurde jongeman, gekleed als een page. In de loop der tijd heeft hij verschillende namen gehad; zo heette hij bijvoorbeeld *Jan de knecht*, *Trappadoeli*, *Nicodemus*, *Assiepan*, *Sabbas*, *Hans Moef*, *Pikkie*, *Robbert*, *Krik-krak*, *Micheltje*, *Hansje van Vese* (of *Hansje van Kese*), *Jacques Jour* (of *Sjaak Sjoor*).^[15] In 1859 werd voor het eerst een artikel gedrukt waarin hij *Pieter* wordt genoemd,^[noten 7]^[noten 8] en in 1895 was *Zwarte Piet* al in zwang geraakt.^[noten 9] Het bleef niet bij één Zwarte Piet; in 1880 traden al twee knechten op.^[noten 10] Na de Tweede Wereldoorlog organiseerden Canadese militairen in

Sint-Nicolaas en zijn knecht, hier nog gekleed als een page. (Jan Schenkman, 1850)

Nederland een sinterklaasviering met een massa Zwarte Pieten.^[16] Sindsdien wordt Sinterklaas vergezeld door vele Pieten, tegenwoordig vaak met voor ieder een eigen taak, onder leiding van een Hoofd-Piet. Terwijl Sinterklaas altijd statig en gedistingeerd is, gedragen de Pieten zich als acrobaten en grappenmakers die vaak kwajongensstreken uithalen.

Gaandeweg rezen er echter, met name vanuit andere landen en uit naam van de VN, ook steeds meer bezwaren tegen het uiterlijk van Zwarte Piet, ingegeven door het associëren hiervan aan de slavernij. In 2013 laaide de discussie hierover zover op dat er een werkgroep in het leven werd geroepen die moest onderzoeken of de sinterklaas-traditie racistische elementen bevatte.^[17] Het sinterklaasfeest ging dat jaar echter gewoon door in zijn traditionele vorm. In datzelfde jaar werd het Nederlandse sinterklaasfeest ingediend bij het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed. Dit centrum moest het feest goedkeuren, zodat het geplaatst kon worden op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed. Het sinterklaasfeest is al eerder op de Belgische nationale inventaris geplaatst.^[18] In augustus 2014 kwam het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed met een eerste alternatief waarin enkele zaken waren aangepast. Zo zag Zwarte Piet er niet meer uit als een Moor, maar had hij zwarte vegen in zijn gezicht als van roet.^[19] In 2015 begon men ook in Vlaanderen het

uiterlijk van Zwarte Piet aan te passen.

4 Varianten op Sinterklaas

4.1 Nederlandse en Belgische varianten

Het sinterklaasfeest wordt in vrijwel geheel België en Nederland gevierd.

In de Nedersaksische dialecten van Noordoost-Nederland wordt Sinterklaas *Sunterklaos*, *Sunderklaos* of *Sunneklaos* genoemd, zoals in het aangrenzende Noord-Duitsland. In het Limburgs heet hij *Sinterklaas*.

Op de Waddeneilanden wordt het sinterklaasfeest vanouds op een andere manier gevierd. Hier kent men rond 5 december *Sunterklaas* of *Sunneklaas*. In de straten lopen de mannen gemaskerd en verkleed als 'Sunneklazen', 'Klaasomes', 'Sunderums' of 'Sunterklazen' rond. Vrouwen en kinderen moeten binnenshuis blijven. Wie buiten komt krijgt 'slaag'. De uitdaging is, om toch buiten te lopen en de mannen te ontwijken. Op Ameland zijn de *baanvegers*, *Oude Sunterklazen* en *omes* bekend. Op Terschelling vegen de *streetfegers* de straten leeg voordat de *Sunderums* (*Sintheer-omes*) de huizen bezoeken. Op Schiermonnikoog wordt *Klozum* (*Klaasoom*) gevierd, hier doen ook vrouwen mee aan de maskerade. Op Texel wordt, precies een week na het sinterklaasfeest, het feest *Ouwe Sunderklaas* gehouden. Verkleed en gemaskerd voeren de dorpsbewoners op straat toneelstukjes op, waarin gebeurtenissen van het achterliggende jaar op de hak worden genomen. Volgens achterhaalde theorieën uit de 19e en 20e eeuw ging het om een heidens feest, bedoeld om de boze geesten te verjagen. Het gebruik stamt waarschijnlijk eerder uit de 17e en 18e eeuw, toen een groot deel van de mannelijke bevolking van het vroege voorjaar tot laat in de herfst werkzaam was op de Hollandse vloot of als walvisvaarders. Het sinterklaasfeest markeert hun thuiskomst.

In Grouw (*Grou*) in Friesland viert men op 21 februari *Sint Piter*.

In Deventer was het tot en met 2010 traditie dat de intocht van Sinterklaas op 5 december plaats vond.

Ook in Vlaanderen heeft het sinterklaasfeest concurrentie: in sommige streken, in de regio van Aalst en in de Westhoek (Ieper, Veurne en Poperinge) en in de regio van het Waasland Beveren wordt op 11 november Sint-Maarten vereerd. De bijbehorende legende is die van Martinus van Tours. Zie ook Sint-Maarten; overlapping met sinterklaasfeest.

In Wallonië is het gebruikelijk om Sinterklaas af te beelden op een ezel.^[20]

Dr. Nigelaüs / Samichlaus (met staf) en Knecht Ruprecht (met roe)

St.-Nicolaas met korf en roe, 1873

4.2 Sinterklaas in andere landen

Het sinterklaasfeest wordt in verschillende vormen in heel Europa gevierd van Frankrijk tot Bulgarije en van Italië tot Oekraïne. Maarten Luther schafte het sinterklaas-

Nikola deelt cadeaus uit in Kroatië, 2011

feest af in 1535; het Kerstkind wordt de bringer van geschenken. Toch bleef het gebruik bestaan. Ook werden de gebruiken rondom Sinterklaas meegenomen naar de Verenigde Staten, waar de naam in sommige gevallen verbasterde in *Santa Claus* (de kerstman).

In het Noord-Franse Lotharingen wordt het sinterklaasfeest gevierd op 6 december. Sint-Nicolaas is de beschermheilige van deze streek. De hulp van Sinterklaas heet *Père Fouettard* (de zweepvader) en is een roodharige man met een woeste rode baard en een grote mantel met hoofdkap. *Père Fouettard* heeft drie kinderen afgeslacht en Sinterklaas heeft deze kinderen weer tot leven gebracht, waarna *Père Fouettard* de hulp van Sinterklaas werd. *Père Fouettard* strafte stoute kinderen met de zweep (tegenwoordig geeft hij in dat geval een zweepje aan het kind).

In het Duitstalige deel van Zwitserland heet Sinterklaas St. Nikolaus of *Samichlaus* of *Santiglaus* en zit hij op een ezel. De hulp heet *Schmutzli*. Er worden rijmpjes opgezegd in plaats van liedjes gezongen en hij komt niet uit Spanje, maar uit het bos. In Oostenrijk viert men het feest van *Nicolo*, z'n helpers heten krampussen en zien eruit als duivels.

In Luxemburg komt Kleeschen of Zinniklos uit de hemel en bezoekt met zijn duistere gezelschap (Houseker of Höséker) het land. De persoon die de Houseker speelt wordt uitgedost als een paard en meegevoerd aan een ketting.

In andere gevallen rijdt hij op een paard of probeert als schimmelrijder te verschijnen. In weer een andere vorm is hij bekleed met stro en draagt de ketting zelf.

In de Duitse stad Bremen vieren de kinderen op 6 december het feest van *Sünnerklaas*. Een Zwarte Piet is er niet bij. De kinderen lopen van winkel tot winkel, waarbij ze liedjes zingen en rijmpjes opzeggen. Daarvoor krijgen ze cadeautjes. Vroeger waren deze liedjes in het Nederduits, maar sinds de jaren zestig van de 20e eeuw verdween deze traditie en zongen ze voortaan in het Duits. Ook in het door Nederlandse emigranten gestichte stadje Friedrichstadt in Sleeswijk-Holstein werd tot in de 19e eeuw het sinterklaasfeest gevierd.

Op de Duitse Waddeneilanden kende men tot in de 19e eeuw gemaskerde gestalten zoals op de Nederlandse Wadden, bijvoorbeeld het *Hulken* op het eiland Amrum en het *Rummelpottlaufen* op Sylt en Föhr, maar dan in de tijd rond kerst en Nieuwjaar. Op Wangerooge was *Sünnerklaas* een verklede en gemaskerde persoon, die kleine kinderen op kerstavond schrik aanjoeg; in het nabijgelegen Jeverland werd hij *Knecht Ruprecht* genoemd, elders ook wel *Bullerklas*.

In Tsjechië verkleeden kinderen zich in trio's als Sinterklaas, de duivel en een engel, en gaan ze op de avond van 5 december van deur tot deur om liedjes te zingen voor de bewoners. Hun beloning is snoepgoed.

De manier waarop Sinterklaas aankomt, verschilt in de verschillende landen. Maar het is bijna altijd in een of andere vorm van een processie van een heilige, zoals die bekend is uit het katholieke geloof. De oudste intocht per boot is die van Bari, die sinds 1087 jaarlijks plaatsvindt. In de Duitse gemeente Blomberg is *Sinterklaas* sinds 1965 al een begrip. Deze zogenaamde Blombergse Sinterklaas is overgewaaid uit Nederland. In de grensgebieden wordt op sommige plekken ook het sinterklaasfeest gevierd.

Hoewel in de loop der eeuwen Nederlanders naar Zuid-Afrika zijn geëmigreerd, is het sinterklaasfeest er niet in de geschiedenis ingebed. Incidenteel wordt het wel gevierd, maar voor een duiding van het feest wordt naar de Nederlandse traditie gewezen.

In Rusland werden alle vormen van religie tijdens het communistisch tijdperk onderdrukt. Zo verdween in de 20e eeuw ook Sinterklaas en werd vervangen door *Ded Moroz* (Grootvader Vorst). *Ded Moroz* komt niet langs op 5 of 6 december of met kerst, maar op oudjaarsdag.

- Sinterklaas met de duivel en engelen tijdens een viering van Slowaakse immigranten in Canada
- Uitbeelding van *Nicolo* in Salzburg (met krampussen en engel)
- Nikolaus (met staf) en krampus (met zak en roe), 1896
- Traditionele rondrit door de stad op ezel, 6 december, Fribourg

- Père Fouettard (met zak en ketting), 1953
- Sinterklaas en Zwarte Pieten op Montessorischool in Malang, Tropenmuseum, 1935
- Nikolaus, Krampus en Knecht Ruprecht, 1986
- Mikulas, 5 december 2010, Servië
- St.-Niklaas in Oost-Friesland, *Das festliche Jahr in Sitten, Gebräuchen und Festen der germanischen Völker*, 1863
- Afbeelding uit 1912

De overlevering van de verklaring van het sinterklaasfeest uit Germaanse gebruiken wordt ook beïnvloed door de Nazitijd. Hoewel het sinterklaasfeest in Duitsland een kleine rol speelde, werd het net als andere traditionele feesten een onderdeel van de Groot-Germaanse propaganda. Ook in de niet nationaalsocialistische pers verschenen voor die tijd al artikelen die wezen naar een eventuele Germaanse oorsprong, maar voor de Nederlandse nationaalsocialistische volkskundigen stond die duiding van het sinterklaasfeest wel vast. De argumenten die daarvoor werden aangevoerd waren van hetzelfde kaliber als die van de pseudowetenschappelijke en propagandistische instituten Ahnenerbe en Amt Rosenberg.^[23]

5 Germaanse en Noordse parallelen

Grýla en de Jólaveinar, stoute kinderen worden meegenomen in de zak

Het rijden over de daken wijst mogelijk naar de Noordse oppergod Odin, die deze kunst ook beheerste (zie ook *Wilde Jacht en Schimmelrijder*). Nicolaas' uiterlijk zou ook overeenkomen met het uiterlijk van Odin.^[21] Odin reed op een schimmel, de achtbenige Sleipnir, waarmee hij door de lucht vloog.

De cadeautjes voor het paard van Sinterklaas, die voor de kachel worden gezet zodat ze door de schoorsteen meegenomen kunnen worden, verwijzen naar de offers die aan de god werden geschonken. (Vreugde)vuren werden vervangen door een vuur, open haard.

Er bestaan geen historische documenten die een oorsprong uit de Germaanse mythologie aantonen, maar Germaanse elementen kunnen toch niet klakkeloos worden genegeerd.^[22]

6 Televisie

Polygoonjournaal over de intocht van Sinterklaas in Eindhoven, uitgezonden op 1 november 1941.

Sinterklaas behoort inmiddels tot de standaardpersonages op de televisie. Er zijn over de jaren talloze sinterklaasprogramma's gemaakt en ook in de bioscoop is de goedheiligman niet ongezien.

6.1 Nederland

Lange tijd was er op de Nederlandse televisie een standaardgroepje dat verscheen in (bijna) alle sinterklaasprogramma's: Sint Bram van der Vlucht, Hoofdpiet en Wegwijspiet. Eind jaren negentig begonnen steeds meer zenders sinterklaasprogramma's die, naast de standaardcast, ook andere karakters prominent in het verhaal betrokken. Gevolg is dat het standaardgroepje steeds minder te zien was, en er anno 2008 een grote variëteit aan Pieten is. Hieronder een lijst van de bekendste karakters en acteurs.

Bij de publieke omroep is nog steeds één televisiesint. Vanaf 2011 nam Stefan de Walle deze rol over van Bram van der Vlucht.^[noten 11] Bij het tv-programma *PAU!L* van Paul de Leeuw verscheen toch nog Van der Vlucht.

De bekendste Nederlandse sinterklaasprogramma's zijn het *Sinterklaasjournaal* en *De Club van Sinterklaas*. Het *Sinterklaasjournaal* is een journaal waarin alle gebeurtenissen omtrent Sinterklaas zouden worden uitgezonden, plus kort nieuws en een weervoorspelling. Het wordt uitgezonden op NPO 1 (2001 - heden) en bij NPO Zapp op NPO 3.

De Club van Sinterklaas is sinds 1999 een dagelijkse soapserie rondom Sinterklaas en de Zwarte Pieten. De voormalige jaarlijkse theatershow *Het Feest van Sinterklaas* sloot aan op deze serie, die datzelfde jaar (1999) bij RTL 4 begon. *De Club* en *Het Feest* werden sinds 2000 pas samen uitgezonden op Fox Kids, vanaf 2005 Jetix en in 2009 zond RTL 4 de televisieserie uit. *Het Feest van Sinterklaas* ging datzelfde jaar (2009) naar SBS 6 en werd tevens voor het laatst georganiseerd. Weer datzelfde jaar kwam RTL 4 met een concurrerend theateraal popconcert rondom de sinterklaassoap, genaamd *Het Club van Sinterklaas Feest*, maar viel voor de jeugdserie zelf het doek. In 2012 kwam er een vervolgende doorstart in de bioscoop, en *Het Club van Sinterklaas Feest* is sinds 2009 een jaarlijkse traditie.

6.1.1 Acteurs

Jan Gajentaan was vanaf 1950 de Amsterdamse sinterklaas en tevens de eerste "nationale" televisiesinterklaas. In 1960 werd zijn rol overgenomen door Dick van Bommel (de landelijke intocht op televisie was dat jaar die van Rotterdam), maar de twee opvolgende jaren zou Gajentaan weer Sinterklaas zijn. In 1963 werd zijn rol (in Amsterdam) overgenomen door Gerard de Klerk. Vanaf 1964 was de landelijke intocht op tv elk jaar in een andere plaats, en werd Adrie van Oorschot de landelijke sinterklaas.

(1) voor de commerciële omroepen

6.2 Vlaanderen

Sinds 1993-1994 wordt in Vlaanderen het programma *Dag Sinterklaas* uitgezonden. Deze reeks eindigt op 5 december met de laatste aflevering waarin de Sint vertrekt om het snoep en speelgoed langs huizen te brengen en daarna terug reist naar Spanje. De acteur Jan Declair speelt hierin de hoofdrol, Vlaamse kinderen groeien dan ook op met dit beeld van de Goedheiligman. Naar Nederlands voorbeeld speelt hij ook mee in de Nederlandse film *Het paard van Sinterklaas* en het vervolg *Waar is het paard van Sinterklaas?*.

6.2.1 Acteurs

7 Trivia

- Bij wijze van grap heeft het Nederlands Normalisatie-instituut een norm gemaakt waarin op humoristische wijze is vastgelegd hoe Sinterklaas gevierd dient te worden, NEN 0512 genaamd.
- Het Belgische postbedrijf bpost heeft een aparte postcode ingesteld om kinderpost aan Sinterklaas beter te kunnen verwerken. Het gebruik ervan voorkomt dat de post eerst automatisch wordt doorgestuurd naar Spanje. Er hoeft geen postzegel op als de postcode '0612 Hemel' wordt gebruikt. Bpost bezorgt vervolgens een kleine attentie.
- In november 2007 stelde het Nederlands Centrum voor Volkscultuur voor om van 5 december een nationale feestdag te maken, omdat het sinterklaasfeest het meest populaire volksfeest van Nederland is.

8 Zie ook

- Hulpsinterklaas
- Sint Nicolaasga (dorp in Nederland, net als Sinterklaas genoemd naar Nicolaas van Myra)
- Sint-Nicolaaskerk (Amsterdam)
- Sint-Niklaas (Vlaamse stad onder het patronaat van de Heilige Nicolaas van Myra)

9 Externe links

9.1 Jan Schenkman

- Jan Schenkman en kinderboeken, Koninklijke Bibliotheek
- Tekst en illustraties van Jan Schenkman's *Sint Nicolaas en zijn knecht*, 1850

9.2 Overig

- Het Meertens Instituut over het sinterklaasfeest
- Ter Gouw, Jan, *De volksvermaken*, 1871
- Sinterklaas, Amsterdam en de Sint-Nicolaaskerk op amsterdam.nl
- Rituelen en Tradities: Sinterklaas. Jef de Jager
- (en) St. Nicholas center Informatie over het sinterklaasfeest wereldwijd

- Nederlands Normalisatie-instituut (NEN): *Sinterklaasnorm*. Herziene versie, 2010.
- Beeld en Geluid Wiki: *Aankomst Sinterklaas*

10 Tekst-en beeldbronnen, medewerkers, en licenties

10.1 Tekst

- **Sinterklaas** *Bron*: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Sinterklaas?oldid=45246727> *Bijdragers*: Andre Engels, Patrick, Branko-nlwiki, Deadstar, Ellywa, Mtcv, Romaine, Harm, SanderSpek, Fruggo, Roepers, Hannes Karnoefel, Cicero-nlwiki, Guaka, Jeroen, BenTels, Falcongij, C Fenijn, Jan Arkesteijn, Domie, Muijz, Mokikie, Puckly, Waerth, Serassot, ZZyXx, HooftBot, Advance, Robbot, Gidonb, Torero, Suikerbeessie, Kattenkruid, Bokkie, Oscar, Casper, Theo, RobotE, Bob.v.R, Siebrand, Dinsdagskind, Känsterle, Chris, RonaldW, Nikio, Gerrit-holl, Puc conDoin, DeVrolijkeSchrijver, Pv, Michiel1972, HenkvD, Quistnix, Erhapp, EvG, Caseman, O E P-nlwiki, Barbaar, Robotje, BenTheWikiMan, Guanabot-nlwiki, MichielDMN, 1983-nlwiki, Wiki, Koos Jol, RJB, Lexw, Jackal, MarcoVD, Henks, Ype, RHSPaul, Pjetter, JePe, Lichaamstaal, Empoor, Tdevries, Steinbach, Tfa1964, Jcb, Gpvos, Oliphant, Dolfy, Arvey, Henk Spit, Effeetsanders, LimoWreck, Rex, Freek Verkerk, Justhg, Bajoro, Løde, Wikix-oud, Valhallasw, MrEquator, T Houdijk, Vvulto, Joost, Robert Prummel, Hippolyte, Edoderoo, GL, Just a member, Gpvosbot, Algont, RoboRex, Richardw, EdY, Lycaon, Lignomontanus, Servien, Vertrokken, Husky, UcuchaBot, BotEmpoor, Peter b, Willemo, AlexP, China Crisis, MoriBot, Paul-MD, DéRahier, Tuvic, Jeroenbot, Tubantia, Lander Zwaenepoel, Ceinturion, MagalhaesBot, Wenzeltjen, RonaldB, Aleichem, Dolledre, Onderwijsgek, DrBorka, Frey-nlwiki, Meijers, RS Jelle, Woe, Eve, ArjenW, Wdelaet, Piet Verwilligen, Carolus, Daka, Apdency, Homeros 29, We El, Looi, JörgenMoorlag, Maniago, Kleuske, Eriksw, Otto S. Knottnerus, WillBot, Fr33ke, Marcus Cyron, RobotTbc, Niels, Gouwenaar, Zanaq, SanderK, Pepijntje, Verrekijker, Melsaran, Lampje, Erwin, Mvdw, Iseldiroedd, Adnergje, Music-Man, Clausule, Emmelie, PieterIbot, G.Lanting, CestMoi, Zuurtje, Floris V, Fontes, Happytravels, Halandinh, Johan van Dijk, Knowledge, Hardloper, Berendvd, Warddr, Mexicano, Soczycki, Webnetprof, Simeon, DennisPeeters, Woudloper, Marteltor, Joep Vullings, BoH, Alexanderv, Hansmuller, EdBever, SPQRobin, Sanuk, Maggy, .Koen, Mbch331, Jvherthum, Fromwalking, Ischa1, CrazyPhunk, Helmar2, SieBot, Bouwe Brouwer, Thijs!bot, Norbert zeescouts, Edwinb, NielsTriple, Aiko, Erwin85Bot, Erik Baas, Astro, Hajo, Tukka, Leo R., Valhallasw-botje, Rozemarijn vL, Casperinfo, Adam P, Basss, Iblardi, Pilecka, Proximitus, Brimz, Madyno, Erik1980, Cumulus-nlwiki, Maiella, RAW Vegetto, John2, Sustructu, Basjuh, Davin, SQB, Sint Aldegonde, HorusRune, Paul B, Sambo, Wtje, Knudde Kjell, Wammes Waggel, JAnDbot, Machaerus, Fogeltje, ReWinD, HandigeHarry, Arjan Mulder, Belsen, Leapfrog, Johan N, Aloxe, MoiraMoira, Xtremez, GagaMarkus, Luctor, CommonsDelinker, Vincent.alblas, Dzjoenie, Freaky, JBX, Agora, Sir robin, Janeway666, MarkDB, FritsTupker, Multichill, Ken123, Pagio, Look Sharp!, Airflow, Chaemera, OekelWm, Hhp4-nlwiki, Waldorfer, Bernard26, Rudolphous, Lucyin, Lymantria, Grashoofd, RTov, Handige Harrie, Afhaalchinesees, Japiot, Baertje92, Roestje, Macquarius, Maxam, Dateaze, Le Fou, Johan Nijhof, M2Plus, GijsvdL, Kees.huizing, Robster1983, RenéV, Silver Spoon Sokpop, Silver Spoon, TaalVerbeteraar-nlwiki, 3wisemen, Miho, Rmfloris, Asdha, Arch (hernoemd), Notum-sit, Jopie89, Lolsimon, DavidD, Mar(c), Freaky Fries, Planetarium, Goudsh, Koektrommel, SAMnl, JanTurin, Sswelm, LeonardH, Marten de Vries, Knillis, Nizno, MRY, GJK1966, Gland, Roydawn, Basbeat-nlwiki, S711, Chielio0ow, Weheluara, Groucho NL, Wutsje, Richardkiwi, Thonich-nlwiki, BjornR, Nijtram1, Koosg, WDVLD, Errie22, Godlikemammal-nlwiki, GrouchoBot, ArjanH, Pj.de.bruin, Kthoelen, Codenameoverlord, DustSpinner, Gejhotten, Nearo, Arjan512, JetzzDG, Vliegenmepper, Wesley14, Royvdvegt, Robbinvw, Tharizdun, Carsrac, Tjako, Jari94, Avatar55, Encyacht, Ni'jluseger, Kwik, Renalda75, Bw3438, Schnudel, MwpnlBot, Hans Kamp, KlokkoVanDenBerg, Cyn, Sjouker, Lassuh, Sjaak.sjaak, Roland298, 20dennis1992, Theyoungone999, Taketa, Hobbema, Halort, EvilFreD, Druifkes, Daniel2008, MegaHoofdLOL, Aliliel, Pompidom, Constand Wassink, SmithNL, Kwiki, Nio17, JanB46, Paulcelie, Dqfn13, Jemar, MrBlueSky, Lector, Mezelf14, JZ85, ChristopheS, Jan60, Hoopje, MauritsBot, RodoNet, Peterson, Skees, Roger Pilgham, LadyXochi, Raoulvk, Fritzbruno, Vivelafete01, BKannen, Boudewijn Waijers, Mathonius, Vermp01, De Wikischim, AdMeskens, Quasium, Essc19, Rchard2scout, Maasje, Olivier Bommel, Mr.Samba-boy, Pokie-nlwiki, Pompidombot, Spraakverwarring, Brightlife, Smile4ever, CharlesHoog, Wiki nieuweling01, RomaineBot, Utrechtse, Mikakeller, Pluizigheid, Hannolans, EnSintCloedie, Trijnstel, Light89, Msj, Pieter van Eeden, Jacobacon, Heureka, MrBlueBot, Nizzze-nlwiki, Markey54, TBloemink, Woodcutterty, Tweetie-nlwiki, Roy B, ErikvanB, PieterDP, Theophrastus, Queeste, Zonestadfan, RKoman, Straatmeester, Pvdennis, Sangam, Jurjenb, Michael 1988, Bassie ownz, TW-HIT, Nicob1984, Legopoppetje, 1Veertje, Tenorio, Bartgeven, Trekhaak, Tenorio81, Anne12349, LostLanguages, Kulter20, Niels18963, Erik009, Missteen, Paul Brussel, Lotje, ChrisN, IWiredu, Jmw1987, TtuurDS, Nukumduke, Joopwikibot, Haartje13, Eliumans, Delft1960, Gmmha, Badegr, Renatus72, Rein1953, HanhilBot, Sikjes, MerIwBot, Stefanterpstra, Lol-trappen000, ViktorRoозendaal, Friezer, LymaBot, Stresvogel, Neanderen, Leo VI, Grmbl76, Jazzpr, Matthijsjuh, Megazerotoka, Kloentje2, Larsnl, Aggie2, Hazelaars, Addbot, Abcadd, Abc-ons, Convenire, Ted Kerkjes, Lagoset, HuskyBot, Juanp70, Asterq, Biggetje8888, Osarkin, Banaanswekkk en Anoniem: 331

10.2 Beelden

- **Bestand:08_St_Nikolaas_bij_een_Snoeper.png** *Bron*: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/17/08_St_Nikolaas_bij_een_Snoeper.png *Licentie*: Public domain *Bijdragers*: Jan Schenkman - St. Nikolaas en zijn knecht, G. Theod. Bom, Amsterdam z.j. *Oorspronkelijke artiest*: Onbekend
- **Bestand:Christmas_throughout_Christendom_-_St_Nicholas.png** *Bron*: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/34/Christmas_throughout_Christendom_-_St_Nicholas.png *Licentie*: Public domain *Bijdragers*: Making of America *Oorspronkelijke artiest*: various
- **Bestand:Commons-logo.svg** *Bron*: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> *Licentie*: Public domain *Bijdragers*: This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) *Oorspronkelijke artiest*: SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.
- **Bestand:Crkva_Navjestenja_B_D_M_Sv_Nikola_Opatija_122011_2.jpg** *Bron*: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/97/Crkva_Navjestenja_B_D_M_Sv_Nikola_Opatija_122011_2.jpg *Licentie*: CC BY-SA 3.0 *Bijdragers*: Roberta F. *Oorspronkelijke artiest*: Eigen werk
- **Bestand:Decorated_chocolate_letter_C.JPG** *Bron*: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/73/Decorated_chocolate_letter_C.JPG *Licentie*: CC BY 3.0 *Bijdragers*: Eigen werk *Oorspronkelijke artiest*: Ahoy
- **Bestand:Disambig-dark.svg** *Bron*: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/Disambig-dark.svg> *Licentie*: CC-BY-SA-3.0 *Bijdragers*: Original Commons upload as Logo Begriffsklärung.png by Baumst on 2005-02-15 *Oorspronkelijke artiest*: Stephan Baum
- **Bestand:Eindhoven_intocht_van_St_Nicolaas-526232.ogv** *Bron*: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0f/Eindhoven_intocht_van_St_Nicolaas-526232.ogv *Licentie*: CC BY-SA 3.0 nl *Bijdragers*:

- <http://www.openbeelden.nl/media/657533>
Oorspronkelijke artiest: Nederlands: Polygoon-Profiliti (producent) / Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (beheerder)
- **Bestand:Flag_of_Belgium_(civil).svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/92/Flag_of_Belgium_%28civil%29.svg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* ? *Oorspronkelijke artiest:* ?
  - **Bestand:Flag_of_the_Netherlands.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/20/Flag_of_the_Netherlands.svg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Zscout370
  - **Bestand:Grylan1.svg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Grylan1.svg> *Licentie:* CC BY-SA 2.5 *Bijdragers:* ? *Oorspronkelijke artiest:* ?
  - **Bestand:H_Hoffmann_Struwel_10.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/09/H_Hoffmann_Struwel_10.jpg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Heinrich Hoffmann; Der Struwelpeter; Frankfurt am Main : Literarische Anstalt Rütten & Loening, 1917 (400. Auflage); Exemplar der Universitätsbibliothek Braunschweig Signatur: 2007-0968 *Oorspronkelijke artiest:* Heinrich Hoffmann
  - **Bestand:Hopsasa-bakerdeuntjesoudeudoos-1873.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3c/Hopsasa-bakerdeuntjesoudeudoos-1873.jpg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* http://www.dbnl.org/tekst/_hop001hops01_01/_hop001hops01_01_0001.php *Oorspronkelijke artiest:* Onbekend
  - **Bestand:Intocht_van_Sinterklaas_(Amsterdam_1959).ogv** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/77/Intocht_van_Sinterklaas_%28Amsterdam_1959%29.ogv *Licentie:* CC BY-SA 3.0 nl *Bijdragers:* OpenBeelden *Oorspronkelijke artiest:* Polygoon Hollands Nieuws
  - **Bestand:Jan_Steen_-_Het_Sint_Nicolaasfeest.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9b/Jan_Steen_-_Het_Sint_Nicolaasfeest.jpg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* www.rijksmuseum.nl : Home : Pic & Info *Oorspronkelijke artiest:* Jan Steen (1625/1626–1679)
  - **Bestand:MCC-38792_Koekplank_met_voorstelling_van_Sint_Nicolaas_te_paard_(2).tif** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/85/MCC-38792_Koekplank_met_voorstelling_van_Sint_Nicolaas_te_paard_%282%29.tif *Licentie:* CC0 *Bijdragers:* View this work on the website of Museum Catharijneconvent *Oorspronkelijke artiest:* **Nederlands:** Anonymous (Nederland)
  - **Bestand:Nuvola_single_chevron_right.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ee/1rightarrow_blue.svg *Licentie:* LGPL *Bijdragers:* [1rightarrow.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ee/1rightarrow_blue.svg); `<a href="//commons.wikimedia.org/wiki/File:1rightarrow.png" class="image"></a>` *Oorspronkelijke artiest:* en:David Vignoni, User:Stannered
  - **Bestand:Saint_Nicholas,_by_Circle_of_Hans_Bock.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/43/Saint_Nicholas%2C_by_Circle_of_Hans_Bock.jpg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Sotheby's *Oorspronkelijke artiest:* Circle of Hans Bock
  - **Bestand:Samichlaus_un_Ruprecht.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a8/Samichlaus_un_Ruprecht.jpg *Licentie:* CC-BY-SA-3.0 *Bijdragers:* Eigen werk, fotografiert in Rothwiil *Oorspronkelijke artiest:* **Fotograf:** Albärt
  - **Bestand:Schenkman-Nikolaas1905-Aankomst.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/Schenkman-Nikolaas1905-Aankomst.jpg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* http://www.dbnl.org/tekst/sche039sint03_01/sche039sint03_01_0001.php *Oorspronkelijke artiest:* Jan Schenkman (author), illustrator unknown
  - **Bestand:Schiedam_Korte_havenbrug_-_Intocht_Sinterklaas_2009.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3e/Schiedam_Korte_havenbrug_-_Intocht_Sinterklaas_2009.jpg *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Michiel1972
  - **Bestand:Sint-intocht-boot.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/16/Sint-intocht-boot.jpg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* MarkDB
  - **Bestand:Sintenpiet.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/Sintenpiet.jpg> *Licentie:* CC BY 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Tenorio81
  - **Bestand:Sinter-claes-saint-nicolas-dam800.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b3/Sinter-claes-saint-nicolas-dam800.jpg> *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Aloxe
  - **Bestand:Sinterklaas_2007.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7d/Sinterklaas_2007.jpg *Licentie:* CC-BY-SA-3.0 *Bijdragers:* Transferred from nl.wikipedia *Oorspronkelijke artiest:* Original uploader was CrazyPhunk at nl.wikipedia
  - **Bestand:Sinterklaas_in_Volendam_(1930).ogv** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7c/Sinterklaas_in_Volendam_%281930%29.ogv *Licentie:* CC BY-SA 3.0 nl *Bijdragers:* OpenBeelden *Oorspronkelijke artiest:* Polygoon Hollands Nieuws
  - **Bestand:Sinterklaas_uit_De_Beminnelike_Gerrit_door_RG_Rijkens.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1d/Sinterklaas_uit_De_Beminnelike_Gerrit_door_RG_Rijkens.jpg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* De Beminnelijke Gerrit door RG Rijkens *Oorspronkelijke artiest:* R.G. Rijkens
  - **Bestand:St._Nicolaas_in_ons_land-514975.ogv** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/39/St._Nicolaas_in_ons_land-514975.ogv *Licentie:* CC BY-SA 3.0 nl *Bijdragers:* <http://www.openbeelden.nl/media/657264>
Oorspronkelijke artiest: Nederlands: Polygoon-Profiliti (producent) / Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (beheerder)
  - **Bestand:St_Nicholas_by_John_Pintard_(1810).jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/34/St_Nicholas_by_John_Pintard_%281810%29.jpg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* St. Nicholas Center *Oorspronkelijke artiest:* Alexander Anderson (1775-1870), John Pintard
    - credit: New-York Historical Society
  - **Bestand:The_feast_of_St_Nicholas,_by_Jan_Steen.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c5/The_feast_of_St_Nicholas%2C_by_Jan_Steen.jpg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* collectie.boijmans.nl : Home : Info *Oorspronkelijke artiest:* Jan Steen (1625/1626–1679)

10.3 Content license

- Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0